

Hämeen linnan paaluestejärjestelmä

Määritelmä: palissad "spetsade pålar i rad med något mellanrum bildande ett hinder". (Kungliga Fortifikationens Historia IV:5, s. 188)

Paaluesteen sijainti määritellään yleensä linnoitusrakenteita selvitellessä linnoitusta kiertävän katvetien eteen.

- 1572 Hämeen linnan tilien mukaan paalutettiin vuonna 1572 ranta linnan edessä 171:llä paalulla. (Till att pååla uti vattnet under slottet 120 dagsv. Aspelin s. 54.) Ailio päättelee tästä, että samantlaisia rakenteita olisi saattanut olla myös linnan muilla sivuilla. (Ailio, s. 222.)
- 1611 Vuoden 1611 tileissä, jolloin rakennustöitä johti Erik Hare, on maininta 464 syliä (syli 178,14 cm) pitkän ja 2,5 syliä korkean paaluidan (Stacketz) rakentamisesta. Samana vuonna korjattiin myös vesirajassa sijainnutta paalutusta. Vaikka tileissä on käytetty nimitystä "staket" eikä "palissad", voitaneen kuitenkin olettaa, että paaluita on tehty nimenomaan puolustusjärjestelmään liittyväksi esteeksi. Tätä tukee se, että samana vuonna tehtiin kaikkiaan 742 sylen pituinen kaivanto, jonka sivuhaara tiiven mukaan kulki paaluesteen vieritse. (Aspelin s. 89 ja 136.) Laurentius L. Schroderuksen Hämeenlinnan ympäristöä koskevaan karttaan (piirustus no 22.2/12, rak.hist.ark., mv.) 1600-luvun puolivälisestä on merkitty sekä kaivannon että paaluesteen kulku. (kuva 1)
- 1721- J.G. Ammondin linnaa koskevista pohjapiirustuksista ja leikkauksista vuosilta 1721 - 1726 (piirustus no 22.2/20 ja 21, rak.hist.ark., mv. kuva 2) käy selville linnan puolustusjärjestelmä 1700-luvun alussa ennen korjaus- ja uudisrakennustöiden alkua. Linna-alue on ollut ilmeisesti kokonaan paaluesteen ympäröimä. Ammondin mukaan se sijaitsi vallin ja kaivannon välisellä kapealla tasanteella. Rantaa suojasivat espanjalaiset ratsut.
- 1731 Itse linnan ja kehämuurirakennuksien korjaus- ja uudistustöiden ohella uudistettiin myös puolustusjärjestelmä. J.G. Ammondin asemakaava leikkauksiin vuodelta 1731 (piirustus no 22.2/30 ja 31, rak.hist.ark., mv. kuva 3 ja 4) esittää suunnitelman tenaljiijärjestelmää varten. Asemapiirroksesta näkyvät myös vanhat vallitukset ja länsisivun kaivanto sekä paaluestelinja. Leikkauspiirustuksessa on vanhan länsivallin rakenne paaluesteinen (vrt. kuva 2) ja suunnitelma tehtäviä parannustöitä varten, mm. paaluesteiden uusiminen. Rakennettavissa tenaljeissa paaluesteen paikka tulisi olemaan kaivannossa. Rantavyöhyke on suojattu espanjalaisilla ratsuilla.

- 1740 Linnan rakennustöitä vuosina 1740-41 johtaneen C. F. Nordenbergin linnassa tehtyjen töiden selostuspiirustuksen mukaan oli vuoden 1740 aikana käytetty varoja "den gamla wallens försänkade, samt ånyo op sättande efter dessein, hwilket så wiXda blif. färdigt som Plan och Profilen utvisar". Paalueste sijaitsi Ammondin suunnitelmaa seuraten kaivannossa. (piirustus no 22,2/35, rak.hist.ark. mv. kuva 5)
- 1747 Augustin Ehrensvärd vieraili linnassa vuonna 1747. Hän arvosteli varsin kriittisesti sekä linnan että vallien kuntoa. Raportista käy ilmi, että paalutusjärjestelmä oli toteutettu. ("Grafwen är helt smal som för ett retranchement och pallisaderad hwilket mera gagnar en fiende än festningen." Ehrensvärd, s.96.)
- 1748 Myös Kristian Limnell mainitsee Hämeen linnaa koskevassa kuvauksessaan paaluesteet. Hänen mukaansa koko aluetta ympäröivät lisäksi espanjalaiset ratsut. (Limnell, s. 49, Aspelin, s. 114 ja 141)
- 1747 Göran Arbinin toteutumattomissa suunnitelmissa vuodelta 1747 paalueste on sijoitettu katvetien eteen. (piirustus no 22.2/46 ja 47, rak.hist.ark.,mv.kuva 6)
- 1760 Samoin Olof Reinhold Glansenstiernan vuonna 1760 päivätyissä ehdotus- ja selostuspiirustuksissa paalueste on katvetien edessä ja ympäröi rantaa lukuunottamatta koko linnoitusta. Nämäkään suunnitelmat eivät toteutuneet: (piirustus no 22.2/70, 72, 73, 74, 76 ja 78, rak.hist.ark., mv. kuva 7)
- 1773 Axel Magnus von Arbinin suunnitelma linnan puolustuslaitteiden kohentamiseksi on päivätty vuonna 1773. (piirustus no 22.2/49, rak.hist.ark., mv. kuva 8) Suunnitelmassa on esitetty myös estejärjestelmät. Paalueste on sijoitettu kaivantoon koko vallitetun alueen matkalta. Ranta on varustettu espanjalaisin ratsuin, kuten jo Ammondin suunnitelmassa 1720-luvulta. Tämän "tavallisen paalusteen" lisäksi on varustuksen rinteen ja ampumapenkereiden takana toinen paaluesterintama. Arbin on melko tarkasti selostanut tämän estelinjan rakennetta: 10 tuumaa (tuuma 2,47 cm) paksuihin paaluihin on 3:n ja 4:n jalan (jalka 29,69 cm) välein kiinnitetty puurakenteinen ampumakoroke. Suunnitelman toteutumisesta ei ole varmuutta, sillä linnoituslaitteita ryhdyttiin myöhemmin rakentamaan ARbinin vuonna 1776 tekemän ehdotuksen mukaan (piirustus no 22.2/52, rak.hist.ark., mv.), johon paaluesteitä ei ole merkitty.
- 1810 Hämeenlinnan insinöörikomennuskunnassa laadittiin vuonna 1810 linnan ja kaupungin lähiympäristön asema-kaava, johon on merkitty mm. vireillä olleet suunnitelmat linnoituksen puolustuslinjojen vahvistamiseksi. (VIK, Hämeenlinna n:o 5, rak.hist.ark., mv. kuva 9) Piirustukseen on kirjaimella K merkitty tekstin mukaan "contre-escarpille" rakennettava paalueste. Muissa suunnittelu- ja selostuspiirustuksissa ei paaluesteitä esiinny.

LÄHTEET

Painamattomat

Museovirasto (mv), Helsinki

J.R. Aspelinin muistiinpanot

Rakennushistoriallinen arkisto

Fotostaattikopiot Tukholman Krigsarkivetin Hämeen linnaa koskevista piirustuksista.

Venäläisen insinöörikomennuskunnan (VIK) piirustuskokoelma (Suomeen ajoitetun sotaväen esikunnan insinööriosaston arkisto)

Painetut

Ailio, Julius, 1917. Hämeen linnan esi- ja rakennushistoria. Hämeenlinnan kaupungin historia I. Hämeenlinna.

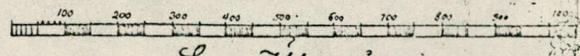
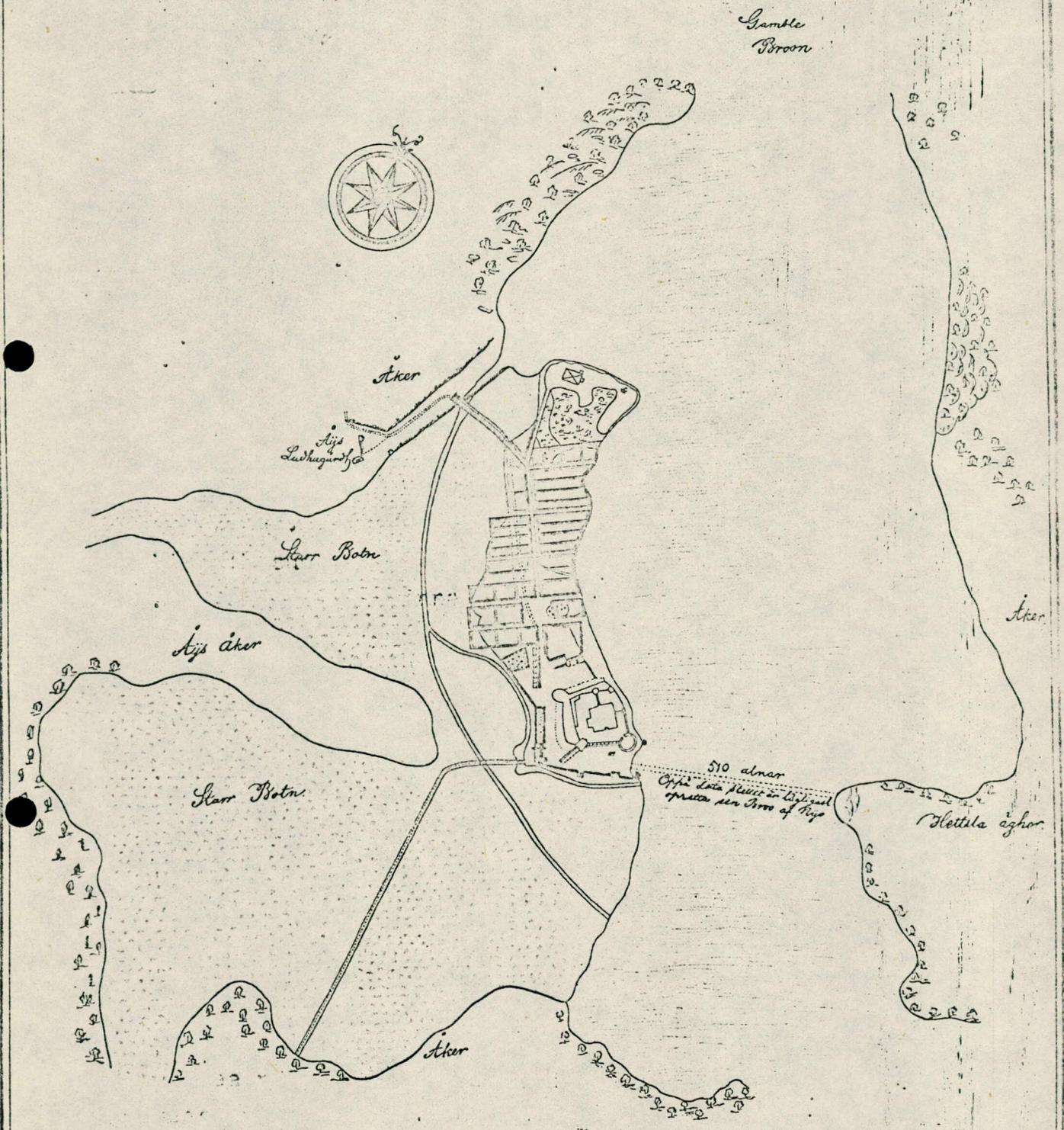
Kungliga Fortifikationens Historia.

Del IV:5, 1970. Ericsson, Ernst, Rabe, Gustav.

Det fasta försvaret 1772-1811 och fortifikationsväsendet i fält under denna tid. Stockholm.

Limnell, Kristian, 1958. Yleispiirteinen historiäteos Hämeestä. Akateeminen väitöskirja vuodelta 1748. Suomentanut ja selityksin varustanut Jaakko Suolahti. Tampereen historiallisen seuran julkaisuja X. Tampere.

Taffwastehis Affrythningh

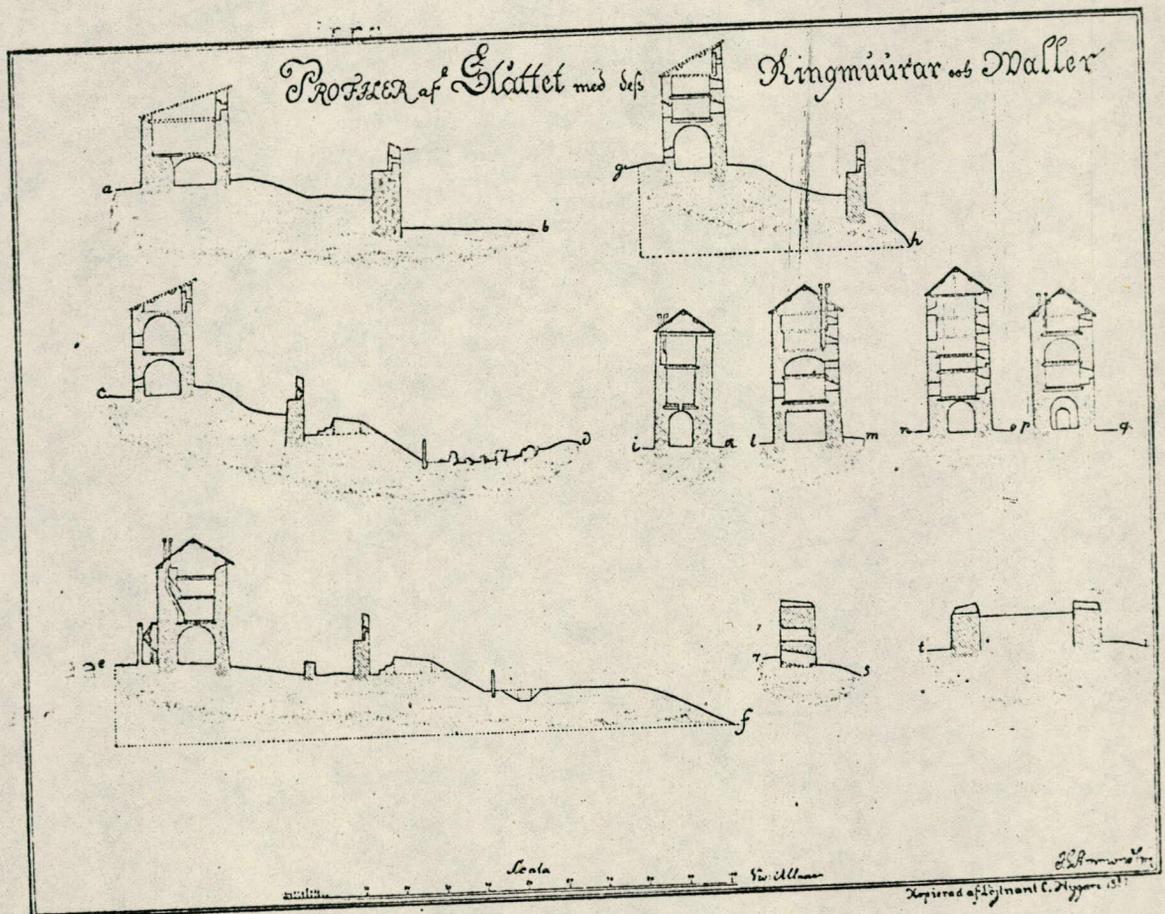
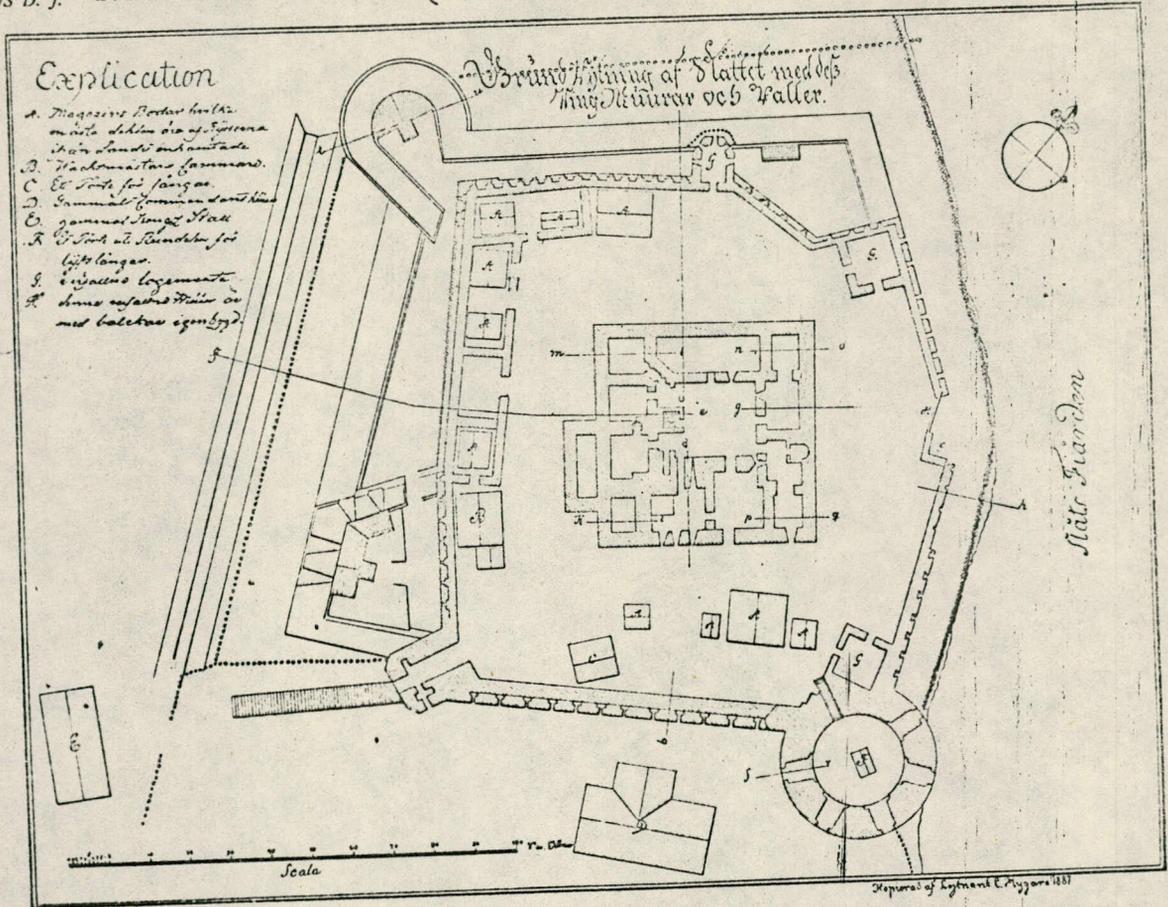

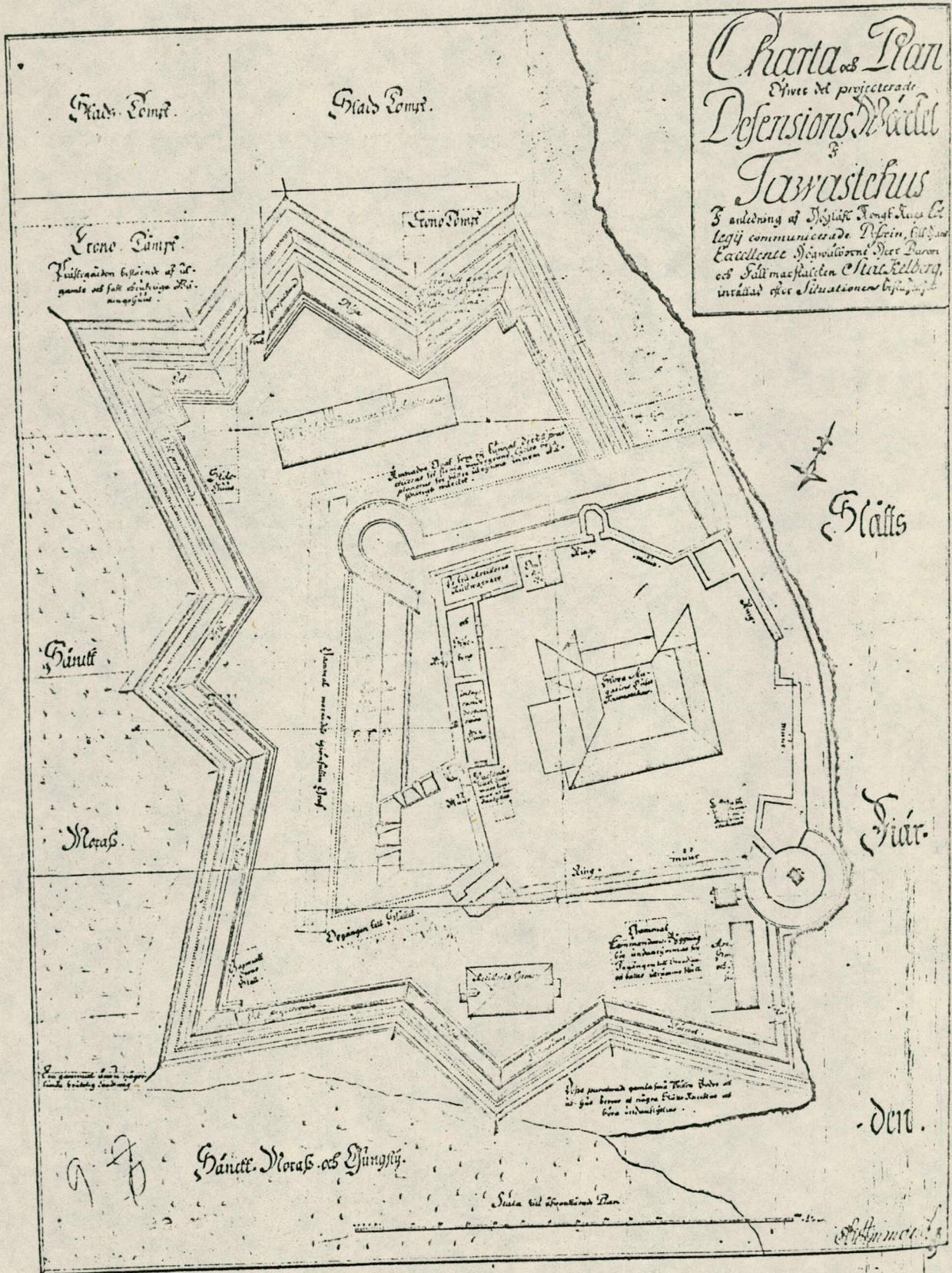
Senis Ladfugårds

Levontes L
L. Schroderus

Kon. 2. 5. 1. 16.

Kuva 1.
L.L. Schroderus 1600-
Ailio, liite II.

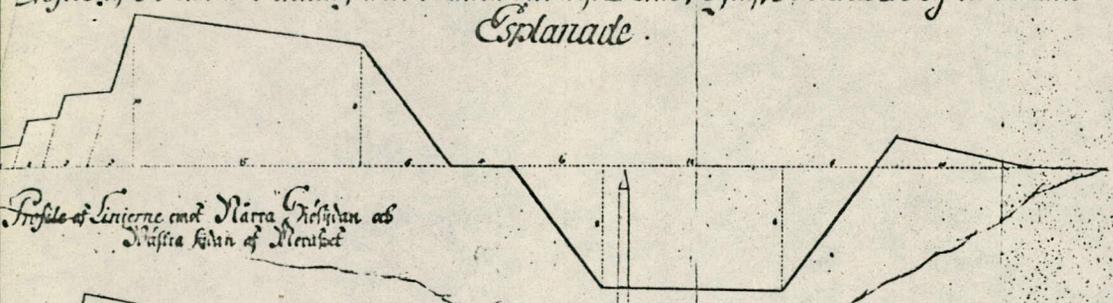

Kuva 3.

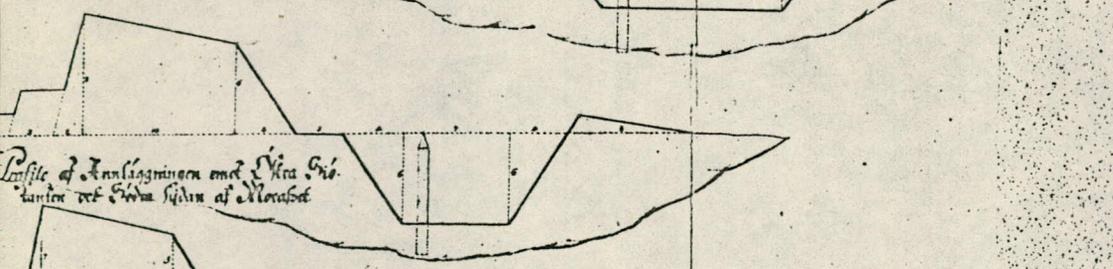
J.G. Ammond 1731

22.2/30 rak.hist.ark., mv.

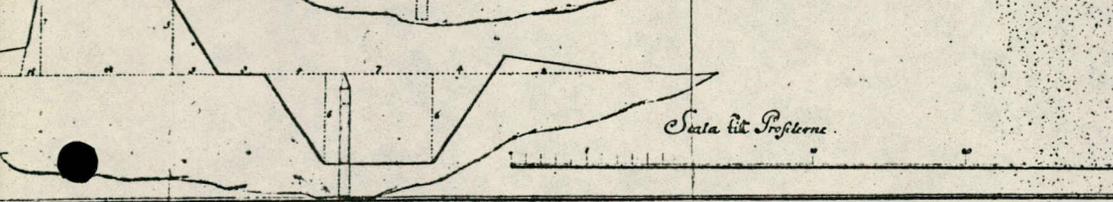
Profile af Vallens Anlæg mod Væden med dets Perm, Jæst, Tallsadering og en liten Explanade.

Profile af Liniene mod Næra Høgheden og Næste Siden af Mærket

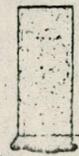
Profile af Anlægningen mod Næra Høgheden ved Siden af Mærket

Scala til Profilene.

Profile og Anlæg

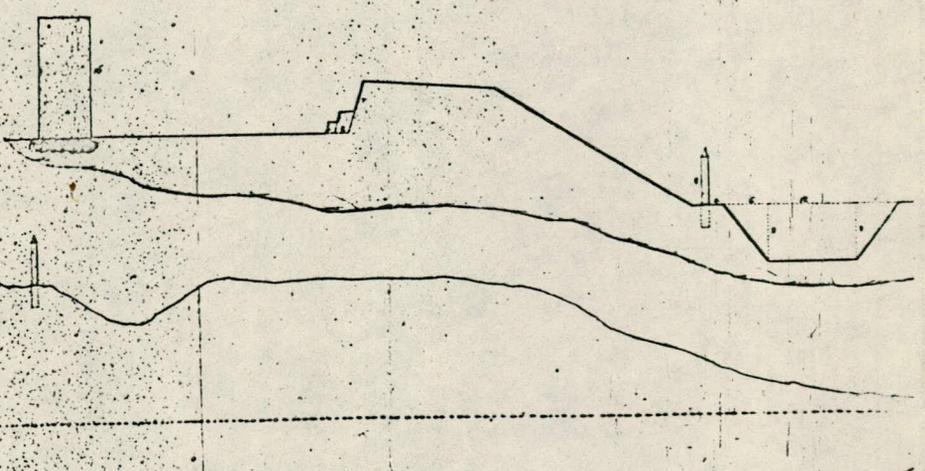
Den gamle Muren af Mærket, og dets Anlæg. Den gamle Muren og dens Befæstning; men Jæst, som alle for hienig grund, bestaar af samme puncterede og umom. Høgheds Mærket.

Profile og Anlægning af den Gamle Muren på Næste Siden af Mærket, hvijses fra Ringmuren, som endnu er af den gamle Mure, som nedslæende Afstyning udføres.

Den gamle Muren på Næste Siden, er af det samme Befæstnings og Befæstningsbet; men Jæst der fremfor skal og gæder af prællebet, som alle hienig grund, bestaar af hienig Hienig som et hienig, uden samme puncterede plan hvijses hienig planer, som hvijses udføres umom. Høgheds Mærket.

Profile till den gamle Vallens Reparation med nye Tuller gamle af dets Tallsaders skætte. Grafvæn hvijses hienig og læte med prællebet hienig, som hvijses hienig hienig hienig hienig, og på Plan Chartun er ma

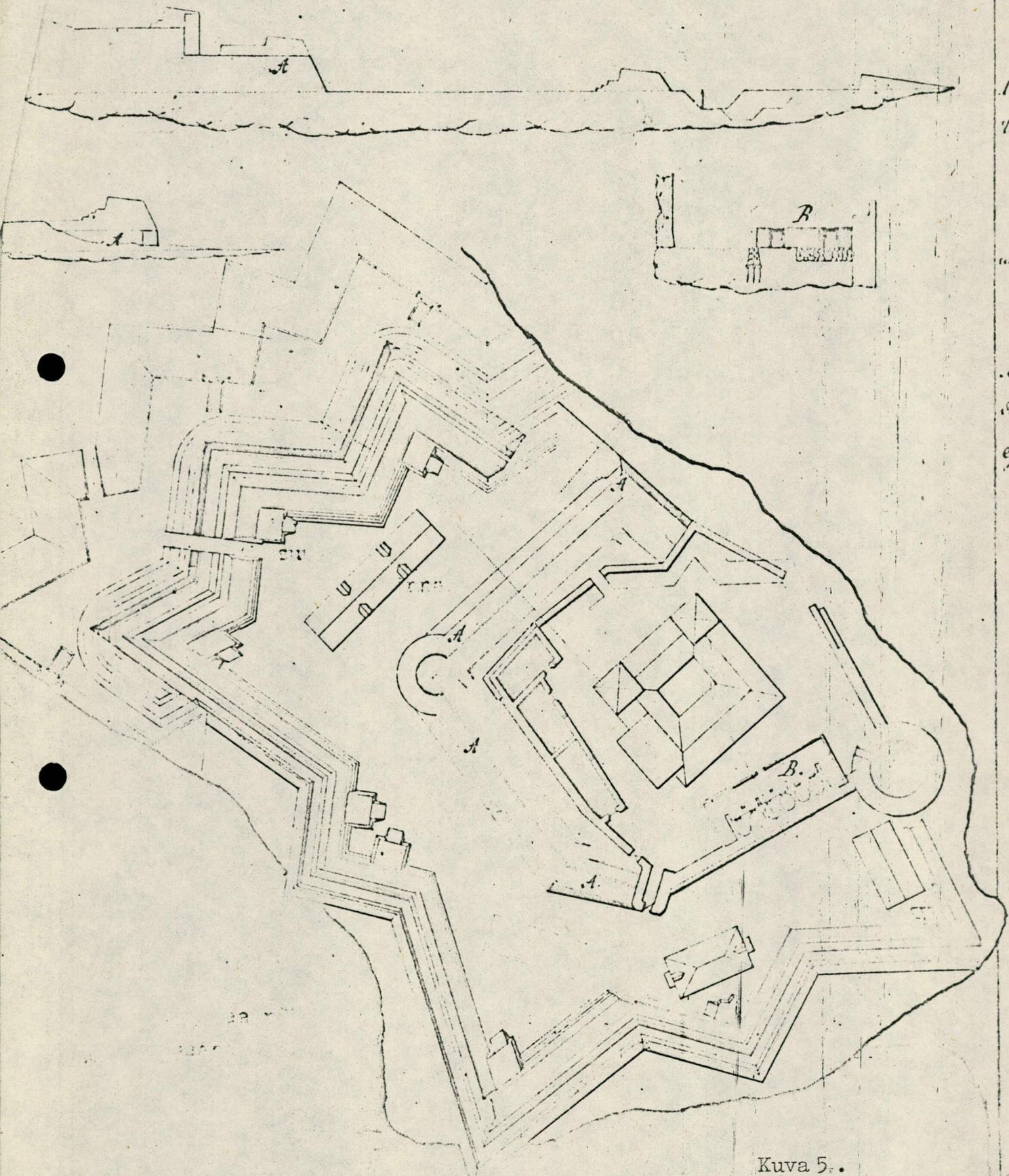
Scala till afsonkede Profile.

Kuva 4.

J.G. Ammondt 1731.

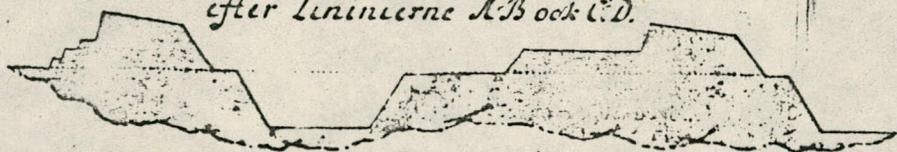
22.2/31 rak.hist.ark., mv

Underdänig Berättelse Öfver som sedan sistledne Riksdag har blifwit förättat wid Fästningen

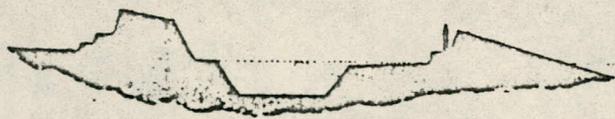

År
Bal
1737
2
U
År
Bal
1739
År
Bal
1739
År
Bal
1739
År
Bal
1739

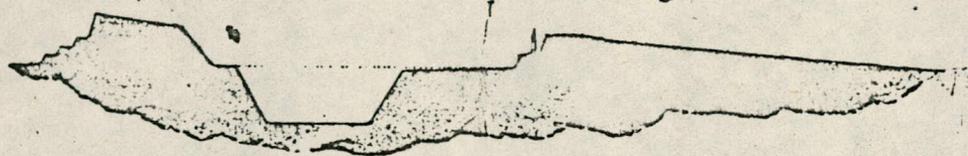
Profile af Inra Wallen med des Graf
 Bations Facen ock Hufwid Grafwen, tagen
 efter Linierne A.B. ock C.D.

Profile af Hufwid Wallen, Grafwen, Be-
 -täckta Wägen, ock Glacén, tagen efter Linierne E.F. ock G.H.

Profile af Rawelins Facen, Grafwen, Betäckta
 Wägen ock Glacén, tagen efter Linierne I.K. ock L.M.

Profile, tagen efter Linierne N.O. ock P.Q.

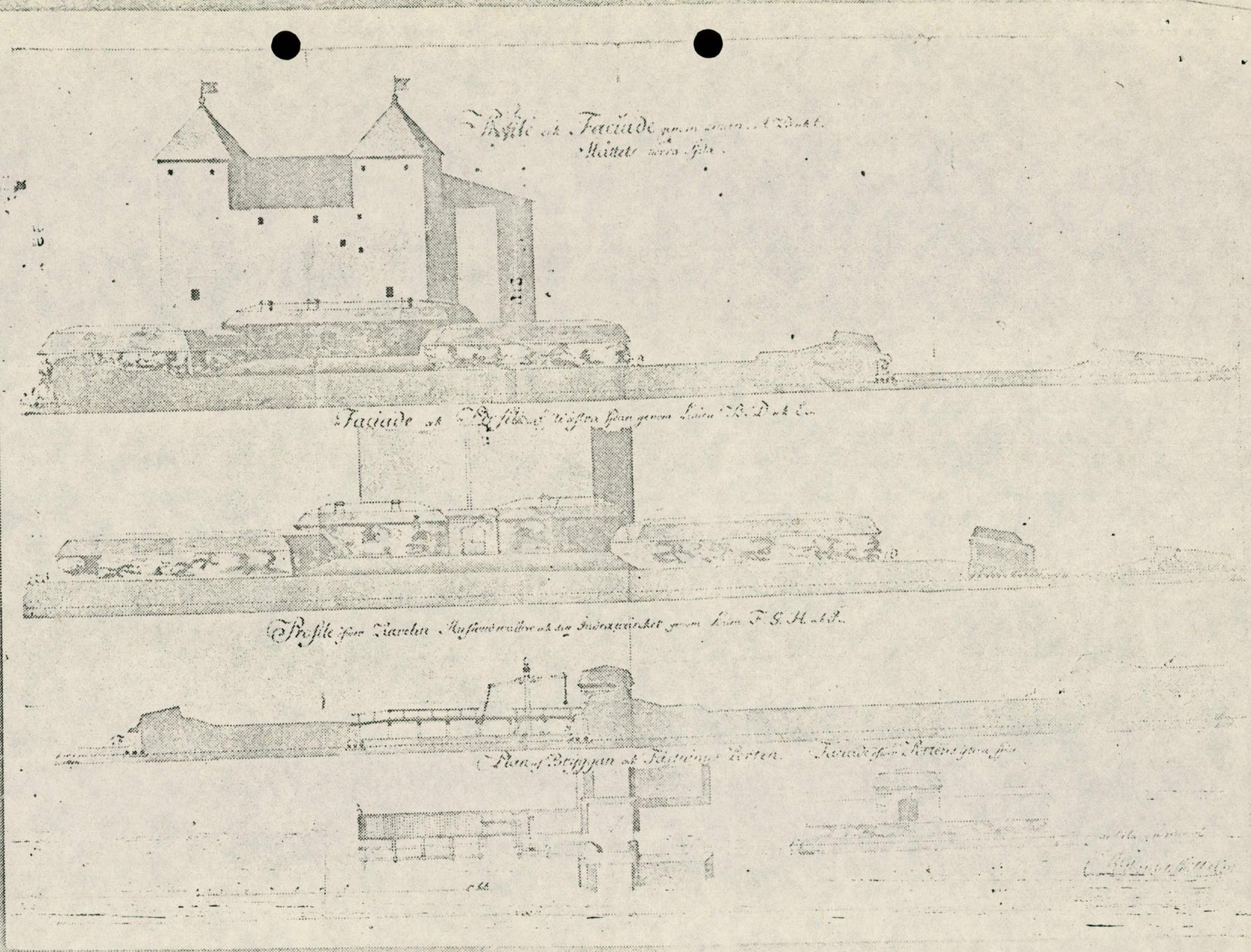
Kuva 6.

G. Arbin 1747.

22.2/46 rak.hist.ark.,mv

Scala till Profilerne

XII-13

Profil och Fasad genom ...
Mittet ...

Fasad och ...

Profil för ...

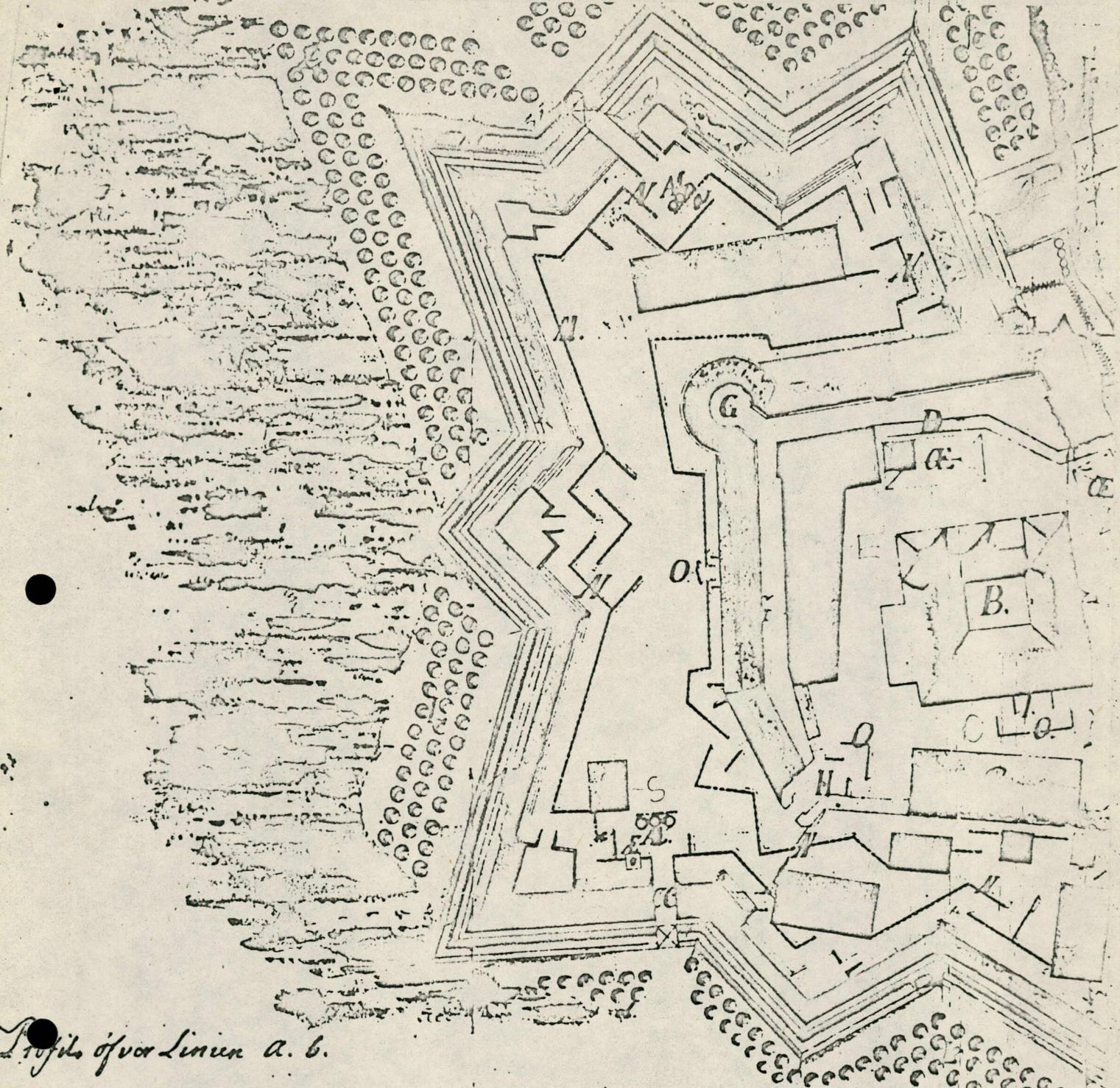
På ...

Handwritten signature or name in the bottom right corner.

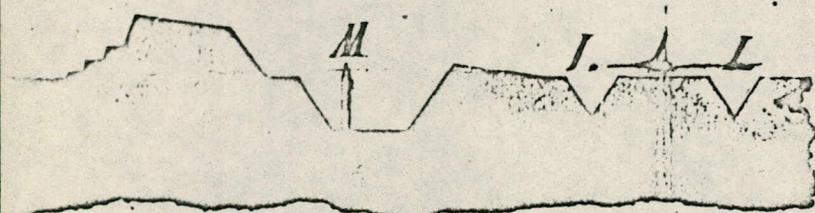
Kuva 76.

O. R. Glansenstierma
1760

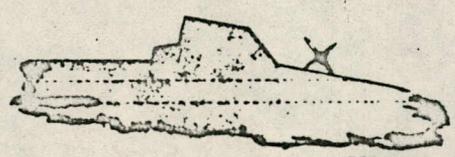
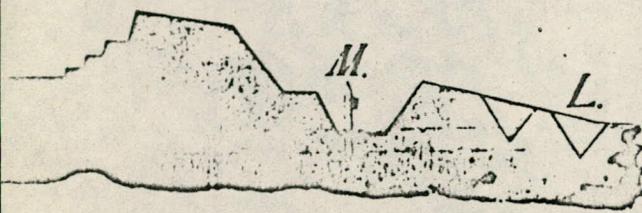
22.2/73 rak.hist.ark.,
mv,

Profil öfver Linien a. b.

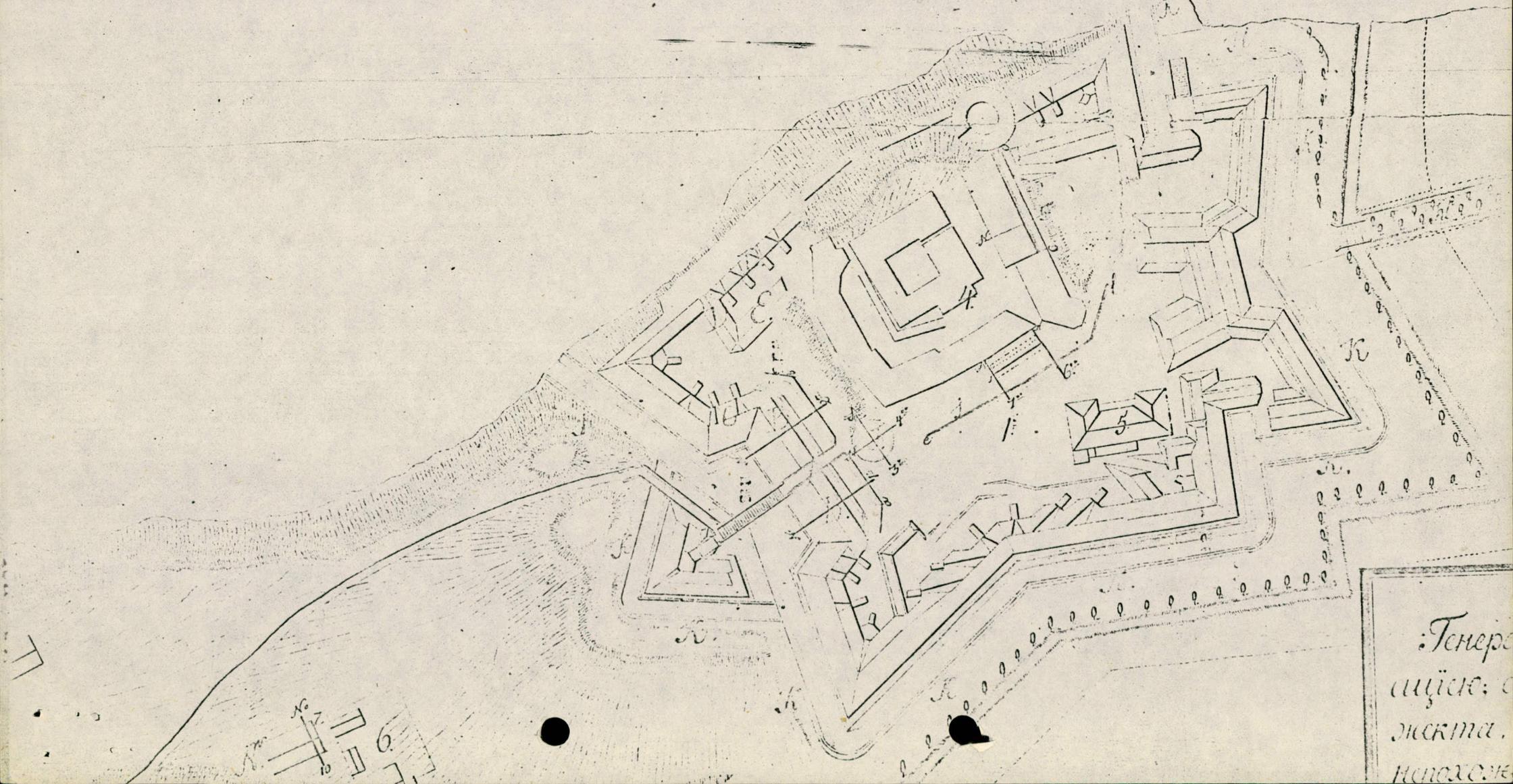

Profil öfver Linien c. d.

Kuva 8.
 A.M. v. Arbin 1773.
 22.2/49 rak.hist.ark.,mv

Kuva 9.
VIK - Hämeenlinna
rak.hist.ark., mv

Тенер
сүйсө; с
жскта.
неподле